

Խուրէ գաւառակին մէկ գիւղին մէջ տասնեակ տարեկան տղայ մը մեռեր է ցուրտին սաստկութենէն: Նահանգին ուրիշ տեղերուն մէջ ալ տուներ փշելով երկու կիներ փրատակաց տակ մեռեր են:

—Պիլան գաւառակին մէջ (Հալէպ) յորդահոս անձրեւ տեղալով երեսուն տուներ փշել են: մէկ մասը կիտովին է միւսն ամբողջովին, սակայն մարդու կորուստ չէ պատահած:

—Սե Ժովու մէջ, վերջին փոթորիկներու պահուն, ընկղմեցան 7 շողանաւեր ու 18 առաքատանաւեր: Խղճուած մարդերու թիւը հարիւրէ աւելի է:

—Գերմանական Քեօօօօօ 2-2-2-2: Ընդհանրապէս, կրտէսը, պէտք ցոյց տուած է որ էրպրումի և Տրապիզոնի մէջ գերմանական չիւպատոսութիւններ հաստատուին:

—Վեհ՝ Սուլթանին կողմէ ֆրանսական կառավարութեան նուիրեալ ձիւրն Մարտիլի տարուելով յանձնուեցան կառավարական ստպատաններուն:

—Կայս. Իւստէ մը հրամայած է պետական բարձրագոյն վարժարաններն եւրոպական համաժաման հաստատութեան աստիճանին հասցնելու համար, ուսմանց ծրագրերը բարեփոխել և ի հարկին եւրոպական մասնագէտ ուսուցիչներ բերել:

Ս. Է. ՏՄԻԱԾԻՆԻՔ ՏԵՍԸ ՏՈՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅԺՄ

Ուրիշ 10 տարի սրանից առաջ այցելել էի ս. Էջմիածին և միւս սրբավայրերը: Հանգամանքներն այնպէս թերին, որ անցեալ աշնան կրկին բազմ ունեցալ գնալ Վաղարշապատ և բաւական ժամանակ մնալ այնտեղ: Հնորոշի իմ երկու անգամին էլ երկար մնալուն՝ ազատ ժամեր գտալ լաւ տեղեկանալով թէ վարքին և թէ ճեմարանի ներքին ու արտաքին պայմաններն: Հինցալ ս. Էջմիածնից ուղևոր էի գրել տեսածս ու լսածս, բայց գործերն ու այլ հանգամանքներ թող չտուէին. ուստի այժմ միայն միջոց գտալ գրել՝ որքան որ իշտողութիւնս կնքէ: Ես վաղորօք ներդրութիւնս պիտի խնդրեմ ընթերցողից: Եթէ ինչ ինչ բաներ մտապայծառ կամ սխալ ըմբռնած լինիմ. մէկ էլ՝ այս յառաջաբանիս համար, որ կարեւոր համարեցի գրել:

Աւելորդ է տեսն, որ ս. Էջմիածնի ամեն մի յառաջդիմութիւնը, բարգաւաճումը ուրախաբանութիւնը և իւրաքանչիւր այլ համար. իսկ ընդհակառակը՝ կամ անշարժութիւնը, կամ յետադիմութիւնը կամ սխալ ուղի բնորոշ լինելը՝ ցաւ, սառնութիւն և երես գարձնելու սուղութիւնը են: Հինցալ այդ տեսակետից էլ իմ պիտաւորութիւնն է՝ նոյնի՝ արդեօք այս վերջին 10 տարուալ շրջանում ինչ փոփոխութիւններ է կրել վանքը և ինչ ուղղութեամբ: Գուցէ դա իմ ուժից բարձր է կամ անժամանակ յարուցուած հարց, բայց և այնպէս կասեմ կամ կըրնեք այն, ինչ-որ մեր բարի ցանկութիւնը, անկեղծ համոզումը կը թելադրէ:

Անշուշտ ընթերցողներից շատերը աւրիթ են ունեցել մի անգամ տեսածները, կամ անձը, կամ վայրը տարիներ անցնելուց յետոյ տեսնել և այդ ժամանակ նրանց ուշքն ամենից առաջ գրաւել է արտաքին փոփոխութիւնը: Այսպէս և այստեղ առաջին անգամ ոտք գնողին վանքի արտաքինը պիտի գրաւէ. նոր շինութիւններ, հինքի նորոգութեան կամ իտպառ անհետանալը: Նոյնը և ինձ պատահեց:

Երբ 1885-ին (ղիպուածով դարձեալ աշնան) առաջին անգամ մտայ վանքի բակը, ինչ խօսք, որ ուշքս դրաւորդ զարեւրից ի վեր կանգուն տաճարն էր. չնայած անթիւ բազմաթիւ փոփոխութիւններին, հարուստներին, անբոժնուհիներին, թշուառութիւններին, Էջմիածնի դինջ իւր տեղը մնաց: Նրա շուրջը հա-

զար անգամ մըրկել է «մարտի գոռ գուպարածը». ամայութիւն, չէնութիւն իւրար յաջորդել, քարեր հանուկ, նորը բերուել, յաղթութեան ու պարտութեան ձայներ իրար տեղի տուել. տասնեակ վեհապետներ իրենց յաղթական քայլերը նրա շէմքից ներս դրել ու դուրս հանել. նա մնացել է միշտ անսասան. նրա զաղափարը զարեւրից բարձր կանգնել, և երբ փոթորիկն անցել է, գարնան արեգակի պէս ջինջ ու պայծառ իրեն է գրաւել սառած ու աղւաճ հային:

Ահա այդ «մշտական» կիպարիսը՝ հինաւորաց տաճարն է, որ այժմ էլ մնացել է նոյնը: Միայն նրա շուրջը քաշած քարէ պատին փոխարինել է այն աստիճաններին, որոնք երբեմն երեք տակ գրկում էին տաճարի պատերը: Նոյն հրաշալի քանդակներով զարդարուած զանգակատունը: Նոյն վահագաների դամբարաններով մինը «պաշտպան հայրենեաց», միւսը «զպրոցաց»: Տաճարի պատերի վրայ նշմարուած են մաշուած ու խաբլխած քարի շարքում և նորերը, նորագոյ ձեւերի հետքեր: Գնացէք տաճարի արեւելեան կողմը և փայտեայ սանդուղքների այլ պարագաներ ցոյց կըտան, թէ այդ նորոգութիւնը դեռ պիտի շարունակուի:

Տաճարը միջից ևս շատ փոփոխուած է: Նոյն հին նկարները, մաշուած և խոնաւութիւնից սեպած, տեղ տեղ նախնեքը եղծուած պատերը. թէ և վերացել է Երբա-Մարիտը, բայց վերելում մի ինչ-որ անճոռնի ձի իւր հեծնալով արշաւում է. շատ տեղեր պատերի գաղթութեամբ է: Այնպէս որ եթէ միջի կախուած վարագոյններն և այլ զարդերն ու սպասները չլինին, ներս մտնողը կենթադրէ, թէ տասնեակ տարիներ առաջ թողուած մի սրբավայր է: Ինչո՞ւ լուրջ ուշադրութիւն չեն դարձնում, ինչո՞ւ հայոց միակ պարծնաքը թողիկ են անշուք: Ամեն բանի համար փող կա, նոյն իսկ շուրջութեանց և փափկութեան համար կուլ է գնում վանքի տարեկան մօտ 100,000 ռ. կէսմուտը. իսկ վանքը, որի առնուով գոյութիւն ունին և պարարում են իրենց որոշակաւ, թողուած է անշուք: Նախահաշուի մէջ հաշարները կողմնակի պէս են սահում, իսկ վանքի համար միայն աղբաւորութիւն. այդ ինչ նորոգութիւններն են, որ կատարուած են:

Մայր տաճարից յետոյ ձեր ուշքը գրաւողը վեհաբանն է:

Վանքից ուղիղ արեւմուտք մի լայն սալաքառակ հանում է վեհաբան. դա նոյնն է մնացել դրսից, սպիտակ, բաւական բարձր շինութիւն 4 ընդարձակ և մի քանի մանր սենեակներից բաղկացած, որոնցից մինը Մակար կաթողիկոսի մահից յետոյ կորել էր. չգիտեմ գտնուել է թէ ոչ. «Հայկիկ» խմբագրիչը ոչինչ չայտնեց «Վերջինից» թէ գուրանալուց» յետոյ: Սենեակների կահաւորութիւնը բաւական փոքուած է, նոյն իսկ դարձի ու շուրջութեան առարկաները, եթէ խիստ սենեակների տեսակէտով նայենք: Իսկ եթէ հաշուեն լինինք, թէ դա մի սարող եկեղեցու պէտքի բնակարան է, չափաւոր նոյն իսկ անշուք է: Բայց քանի որ Մայր Տաճարը արգահատելի վիճակ ունի, աւելորդ է վեհաբանի մասին խօսել անգամ:

(Գլխաւորակողի): Ուրուստուր:

ԼՈՐԻՌԻՆ ԹՃՈՒՆՆԵՐԸ

Եւրոպական մայրաքաղաքները, ճշմարիտ է, լուսաւորութեան, գիտութեանց հրաշալիքների կեդրոններ են, սակայն ճշմարիտ է նաև այն, որ հենց այդ փարթալ քաղաքները ինքնաշարժ են մարդկային վաղը ու բարձր ապակաւութեան վայրեր, ուր արդատութիւնը, դատարկագործութիւնը, անառա-

կութիւնն և այլն հանդէս են գալիս իրենց բոլոր կեղտոտ կողմերով:

Այս անգամ մեր խօսքը վերաբերում է Մեծ-Բրիտանիայի մայրաքաղաք Լոնդոնին, որի ներքին կեանքի մասին խիստ շատերն են գրել, խօսել, սակայն քեզին է յաջողուել Չարլս Բուտի նման այնքան ռեկիֆ գուրս բերել այդ հինգ միլիոն բնակիչ ունեցող քաղաքի ներքին աշխարհը: Չարլսի «Եւրոպական և կեանք ժողովրդի» (Labour and Life of the people) խորագրով կրթ աշխատութիւնը երկար տարիների հետազոտութեան արդիւնք է, հիմնուած պաշտօնական և հաւատարմ աղբիւրներից տոնցուած տեղեկութիւնների վրայ:

Ուայտապիլը Լոնդոնի ամենաաղքատ թաղերից միւնն է, որը, — առում է Չարլսը, — ներկայացնում է մի հանդիսարան տարբերակ տեսարանների, արտառովոր ձայների ու տեսակ-տեսակ հոտերի: Փողոցներում այն աստիճան ժողովուրդ խոնուած է, որ անհնարին է համարեա անցնել: Դէս ու դէն տեսնում են մանրավաճառներ, որոնք քաշ տալով իրենց սալակները, գոռում-գոռումով աշխատում են ամբողջ մէկի միւսի գլխին փաթաթել պատառուտուած հագուստեղէն, կեղծ պարաներ և հնացած դեղորայք: Իսկական խանութպանները առաւել քաղաքավարի են իրենց յաճախորդներին հրաւիրելու մէջ: Դրանց ապրանքների ամենաէական արժանաւորութիւնը կայանում է նրանում, որ խիստ արժան են: Այդտեղ ամեն բան կայ, բոլոր կամ բամբակե գործուածների կողքում, հին հագուստեղէն, կամ ոտնամաններ, կոտորուած լամպեր, ճարճած ամաններ, ժանդաւած երկաթի գործիքներ և վերջապէս հազարաւոր անձն, անհուն, աննկարագրելի առարկաներ: Ուտելի-ղէնի խանութներում ծախում են բանջարեղէն, փթած մրգեղէն, բոլորանաւ կարկանդակներ ու հաց, որոնց առատուր հրէաների ձեռքն է, իսկ առնողները — «հեթանոսները»: («հեթանոս» անունը լոնդոնցիք ընդհանրապէս տալիս են բանուոր դասակարգին, որը նոյն-բան ազատ զաղափար ունի քրիստոնէական Լատուժու վրայ, որքան և որեւիցէ հոտերուում կամ պոլիտեղացի):

Թէ և Ուայտապիլի երկու բնակիչներից անպատճառ մէկը արքայ է, բայց և այնպէս առեւտուրը շատ լայնուկ է ալդտեղ, և եթէ ուայտապիլեան փողոցները սաստիկ անապահով են, սակայն խաղաղ բնակիչների թիւն ևս բաւական մեծ տոկոս է կազմում:

Բոլորովին տարբեր տեսարան են ներկայացնում այն տնակները, որոնք գտնուած են հենց Լոնդոնի կեդրոնում, Օպերայի և Բրիտանական միւզէի միջև: Կահաւարութիւնը շատ անգամ է փոքր-ձեղ աղքատների ու ճճագործների այդ լոյնը վերցնել մէջտեղից, սակայն և այնպէս դեռ չէ յաջողուել:

Քաղաքի այդ մասում սոփորական և տեսնել գլուխը ջախջախուած կին, կըքրից վերաւորում մարդ, որոնք ոչ մէկին անսովոր չեն թուում, նոյն իսկ ոտովի հագնուածները: Հետաքրքիր այցելու եթէ այդտեղ գրկուի իւր դրամի քաշից կամ ժամացոյցից, շատ երջանիկ պէտք է համարէ իրեն, այդքան արժան աղատուելուն համար: Մի ֆրանսիացի, որ սոցիալական խնդիրների ուսումնասիրութեան նպատակով մի անգամ այցելու է Մակիլին փողոցը, յանկարծ ինքն իրեն գտնում է այն թէթ և հազուադէպ մէջ, որով աշխարհ էր եկել: Օտարականի դուրս թիւնը անտանելի էր, և թէ և ոտովի հագնուածները օգնութեան հասաւ անմիջապէս, սակայն բացի փակ կառք նստեցնելուց ու իւր տուն ուղարկելուց, ուրիշ ոչինչ չկարողացաւ անել:

Առաւել պայծառ գաղափար կաղմիւր համար այդ հետաքրքիր քաղաքում մասի վերաբերմամբ, անհնար նրա մի-երկու տան համառօտ նկարագրեր: Ճ

8 տունը, Պարկեր-Մարտի վրայ, յառեկացուած է կանանց բնակութեան: Փողոցի կողմից ուղիղի մտնում են գետնալարելը, որը առաջնորդում է ընդհանուր խոհանոցը. այդ 11 ոտք լայնութիւն և 13 ոտք երկարութիւն ունեցող մի սենեակ է, ուր կըսկը միշտ վառ է կրակարանի մէջ: Չորս պատերի տակ շարուած են կողիտ շինուած սենեակներ և տասնեակ կանայք զոգողուած մազերով և ազոտա ձեռքերով ու մազերով նստոտած են նրանց շուրջը: Նրանց հագուստները կարծես իւրի մէջ թաթախուած լինին և ճերմակեղէնները, եթէ միայն այդ անունը կարելի է տալ, ինչ են միջատներով: Մեծ մասը հարուած վիճակի մէջ է. դրանք ամեն էլ գոգիւր, մուրացականներ և անտառակահիներ են: Վայ է այն գաւառացի աղջկան, որ անգիտակցաբար կըսկը թաթի ու կընկնի նրանց մէջ, կըրճ ժամանակի մէջ նա ամեն լայնից կըրկուի, սկսած իւր ունեցած-չունեցածից մինչև պատիւն ու առողջութիւնը: Միւսնոյն տեսարանն է ներկայացնում № 10 տունը: Այցելու օտարականից հազար ու մի աղբիւրներով միջանի կապէլ պոկիւլուն պէս, իսկոյն վազում են լինուում: Զատ յաճախ կարելի է հանդիպուել լինել կանանց կուլին, որոնցից մէկը ապաւնում է իւր հակառակորդին, կամ մազերից բռնած գետնին քարշ տալիս, մի կըրկուրդ իւր սուր կըրկուրդով, միւսի երեսն է ճանկում, վերջապէս սկսում է ընդհանուր կուլ հազար ու մի հայտնաբերում ու անէծքներով, և ամենափափոխութիւնը միայն մի կողմ քաշուած դիտում են: Յոսիկարծ վրայ է գալիս ոտովի կանայք և կարգը վերականգնում:

Կան նաև տղամարդոց համար՝ կահաւորուած բնակարաններ, որոնք միւսնոյն ավելորդ ապաւորութիւնն են իրողում: Ահա նմուշի համար դրանցից մէկի նկարագրելը: Սեղանատանը հաւաքուած են լինում բնակաւորների մեծ մասը. գիշեր ցոյցի կըսկուրանը միշտ վառ է, սենեակի մէջտեղում գետեղուած են երկայն սեղան, որի շուրջը շարուած են կողիտ շինուած աթոռներ. խոհանոցի իրեղէնները բաղկացած են միջանի խոշոր կաթսաներից և մի կահալարայից. այդտեղ ոչ պիտի, ոչ պատառաքող, ոչ գոլալ և ոչ էլ դանդի կըգտնէք, դէ-բարձ աւելորդ շուրջութիւններ են: Սեղանի շուրջը խումբ-խումբ նստած են տղամարդիկ. ամբար թուղթ են խաղում, ուրիշներ վէզ, սակայն միշտ փողով. մի երբորդ խմել մէջ պատմութիւններ են պատմում կամ կրօնական խնդիրների վրայ վիճում: Այդ բոլորի ժամանակ գրեթէ ոչ ոք չի ջնջում (անդի-լական ոգիկից ըմպելի) մատուցալարուած է ամենայն առատութեամբ. գիշերը ու ժամանակ ամեն մարդ քաշում է իւր ննջարանը: Ննջարանները ներկայացնում են ընդարձակ սենեակներ, ուր գետեղուած են մահճակալներ, սակայն նրանց բռնուած լինելուց յետոյ եկողները պատկում են ուղղակի յատակի վրայ, ինչպէս պատահի: Զատ կահաւորուած աներում գուրը ամբողջ գիշերը բաց է մնում, ուղղորդ մտնում է թոյլութեամբ տանիլու՝ և փութում է կամ միջանցում և կամ հենց տանիճանների վրայ: Իւրաքանչիւր անիողնի գիշեր բաւական բարձր է, հասնում է 10—20 կող: աւելի դրամ ունեցողներն և ամբողջ շաբաթականը միայն գամից վճարողները՝ իրեն նուէր՝ ստանում են մի օր աւելորդ:

Կանանց կահաւորուած սենեակներում լուացումը կատարում է գիշերը, ընդհանուր լուացարանում, ուր գնում են բոլորը լինում մեղի: Այդտեղ գետեղում առողջապահական վարժութեան տեսիլ երեւում ոչ մի վրդովմունք չի պատճառում բնական զանգներին, որոնք սկսում են ծիծաղել, իսկ նա ևս ժպտալով ամենայն անտարբերութեամբ անցնում է բոլորովին

մերկ կանանց խմբերի միջով: Առհասարակ կահաւորուած տները Լոնդոնի ամենապարզապար ու արատաւոր կողմերից միւնն է, որի դէմ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները համարեա անցնում են անհետանք:

Մ. Ա.

ՄԱՄԱՌԻԼԻ ԶՈՒՐԱՋ

*. «Մ. Գետերը. Վեդում» թերթում լոյս է տեսել մի ընդարձակ յօդուած, որ նուիրուած է լատնային բարեփոխումներին: Յօդուածագիրը աշխատում է ապացուցանել պատժական ներկայ դրութեան անօգտակարութիւնը, ըստ որում լատնային, որ այդ դրութեան գլխաւոր յենակէտն է կազմում, փոխանակ յանցապարտին ուղղելու, աւելի է վաչանում նրան, որով և չի հասնում իւր ցանկացած նպատակին:

Ննթաղել, առում է յօդուածագիրը, թէ յանցապարտին երկար ժամանակ առանձնացնելով կարելի է նրան ուղղիլ բոլորովին սխալ է. կարճատեւ առանձնացմը և այն էլ կամաւորապէս եղած հանգամանքում, յերաւել նպատակով է մարդու ինքն իւր մէջ խորատու փոփոխութիւն և կարող է նրա համար բարեբար հետեւներն ունենալ, սակայն որս վրայ հիմնուելով յուսով, թէ ապականուած բնաւորութիւնը, շարք ու բարիք վրայ ամենաարդար զաղափար ունեցող դատական վճիռ անմիջապէս յետոյ կսկսի կանաւորապէս ուղղուել, լուսանալ, անձնատուր լինելով բարոյական բարձր համագործակցութիւն, որոնց մասին նա զաղափար անգամ չուի. — նշանակում է զործք հիմնել ամենախախտու հիմքերի վրայ: Գործնական կեանքում բանտարկութեան դատապարտուած մարդիկ նմանում են ապատութիւնից գրկուած կենդանիների, որոնք սկզբում վերջին ծայր կատարում են, ապա հետագայում ընդարձակում և փշտում:

Միակ պատիժը, որ կարող է բանտարկութեան փոխարինել և օգտակար հետեւներ ունենալ, այդ աքսորն է, և ծրագրում է հաստատուել երկրագործական դպրոցներ, որոնք կարող են ծառայել նաև իւրեւ արտադրալարեր: Այս կէտի վերաբերմամբ յօդուածագիրն առում է:

Այդ տեսակ զաղթալարեր հաստատելը, տնտեսւ, ի հաշիւ պետութեան. կարող են մատակարարել անտեսական մեծամեծ օգուտներ, իսկ յանցապարտների վերաբերութեամբ կրկնեան այն մեծ օգուտը, որ հնարաւոր կըլինի նրանց կեանքը առողջապահութեան պայմաններին համապատասխան դարձնել: Եւ որովհետեւ ծանր պատիժներն ու մի տեղ այլ ևս ուղղիչ միջոցներ չեն համարուում, հետեւաբար շատ նպատակաւոր մարդ կըլինի, եթէ առողջապահութեան, արդարադատութեան և մարդասիրութեան ձեռք ձեռքի տուած ընթերցան ապականուած բնաւորութիւնը ուղղելու գործում:

ԹՂԹԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԻԱՆՍԱՆԵՐ

ՍԻՆԱ, 5 փետրուարի:

«Խալթ-Ֆուլ» պարսկերէն է և նշանակում է «երթ ընդ առաջ խալթի»: Խալթ-Ֆուլը հանդէսները Պարսկաստանում, ըստ պարսից ճաշակի, կատարում են փառաւոր կերպով: Թէ ինչպէս են կատարում այդ հանգչները, աւելորդ չեմ համարում ծանօթացնել «Նոր-Գար»-ի ընթերցողներին:

Պարսից ճաշի, ըստ աւանդական սովորութեան և ըստ իւր դրամադրութեան, իւրաքանչիւր տարի խալթ է ուղարկում իւր պաշտօնականին: Լուսաւոր աթոռութիւնները չընդհան են տալիս իրենց պաշտօնականներին ի պատիւ: Ի սէր նրանց հաւատարմ, անկեղծ և արդիւնաւետ ծառայութեան, իսկ Պարսկաստանում, ընդհակառակը, խալթները իրեն չընդհան տրուում են փողի համար...

Խալթները լինում են մետաքսեայ

զառարար կտրուները: Չհար նշանակում է իւր ստորին պաշտօնականից մէկին, որ խաղաղութիւնը տանէ ըստ պատկանելոյն: Իւրաքանչիւր խաղաղութի հետ դրած է շահի յատուկ բան: (Հրո- վարտակ): Այդ փորձանքները մէջ նշա- նակած է լինում խաղաղութի արժողու- թիւնը: ճիշտ այնպէս, ինչպէս աղ- լանք ծախող վաճառականը հաշի կը ներկայացնէ առնդդիմ փողը ստանալու համար:

Խաղաղ բերողը քաղաքից 6—8 վերստ հեռաւորութեան վրայ վրան է արձակում յայտնակով խաղաղատիրաց: Որպէսզէն ժո- ղովորդին յայտնի լինի, որ նորին-Մեծ ու- թիւն արեգնափայլ շահը բարեհաճել է ուղարկել խաղաղ, խաղաղի տէրը իւր ստորին ծառաներով գնում է ընդ առաջ խաղաղութի:

Այդպիսի մի խաղաղ-ֆուշ հանդէս կատարուեց տեղիս գաղաութի համար: Նորա համար շահի խաղաղ էր ուղար- կել և նա պատրաստուած էր գնալ ընդ առաջ խաղաղութի: Սրբէն չարքին ընկել էր բաղար և կանչում էր. խաղաղութի կողմէնէր, խաղաղ-ֆուշ է, խաղաղութի կողմէնէր, խաղաղ-ֆուշ է:

Ձի նստելով գնացի ականատես լինե- լու այդ հանդիման: Քաղաքից մօտաւորա- պէս եօթը վերստ հեռաւորութեան վրայ ամբողջ խաղաղ էր մըլճին նստաւ. եկել էին ուսման ձիւներով և ուսման ոտով: Այդ հանդիմանները մէջ կային ամեն գա- տակարար մարդիկ, բացի կնոջից: —Վինը Պարսկաստանում ամենհնչում ու կաշ- կանդում գրութեան մէջ է բաւալ ըն- դարձակ նշանակութեամբ: — Միքանի քայլ հեռաւորութեան վրայ լսում էին ուժգին ձայներ: «Խաղաղագր, խաղաղ- դար»: ձայնագրերի վրայ խմբուած ա- լուրդ աջ ու ձախ էին ցրում: Միքանի րոպէից յետոյ երկուսն կարծազգեստ շաթիւրները, երկուս և խաղաղութի արժա- նայող գաղաութի գեղեցիկ նոպի վրայ նստած: Սրա հագած գաղաութի նոր խաղաղութի պէժին-պիժին էր անում արե- գակի ճառագայթների տակ: Ձիւն էլ հանգիստ չէր մնում. խաղաղ էր ուրախ ուրախ, կարծէս, ինքն էլ զգում էր, որ իւր տէրը բարձր-խաղաղ է ստացել ար- եգակիմափայլ շահից... Դատաւորը, չըր- ջապատուած իւր նազիք ու վաղերով և ուրիշ պաշտօնականերով, առաջ էր ըն- թանանում:

«Նորարարը դր» (չնորհաւոր լինի), լսում էր հողաբաւոր բերանները:

Հանդիմանը խմբի առաջ մէկտն էին մտնել պարսից փաշէվանները: Դարանք կէս պուզանով ծանրութեամբ «Բուլղիկ» ձեռով փայտիկ ձեռներին դանդաղան ճա- պիթութիւններ էին անում: Թմբկահարն էլ ուժ տալով իւր ձեռներին դանդաղան դովառանակաւ խօսքիւ էր շուայում. «ա բարաբար, կալսն հա»:

Այդ միջոցին մի պատու կին, զլխա- լաց և ոտաբոբիկ, մազերը ցրուած, ցնցոտիներով ծածկուած, ամբողջ պա- տանով գնում էր գէպի գաղաութի: Չնայելով կարմրագլուտ շաթիւների ար- պիւքներին, նա մօտեցաւ գաղաութիին և չորեք ուղիղ նրա ձիւն առաջ: Կատա- դած ձիւն կտտուելու էր նրան, եթէ տէրը իսկոյն չսանձահարէր: Հետաքը- քութիւնն շարժուեց այդ տարօրինակ տեսարանի վրայ և առաջ գնացին: Խեղճ կինը ծնկադէմ մըմնում էր. «Ճէր, ոտ- քիւ հողն եմ, քեզի դուրան, աղաւթը, բաց թող իմ անմեղ միտուածը որ- դուն... Խնայիք իմ պատու հասակ... «Դատաւորն առանց նայելու նրա աղա- շանքին ծեծել տալով դուրս քշել տուեց, Յետոյ խմացայ, որ այդ ողորմելի կնոջ միտուածը որդուն գաղաութի բանդար- կել էր իրար տեղից: Նա գլխատման պատիւ էր վճել, կաղաւթը միայն այն դէպքում, եթէ կինը հինգ հարկը թուման (մօտ 1000 բուլղի) «Ֆէշքաշ»

1) Խաղաղութի արժէքը նշանակուած է 1000 թու- մանից մինչև 5000 թուման (մօտ 2—10,000 բ.) նայած խաղաղատիրոջ դիրքին և ալի:

տար: Խեղճ կինը չոր ու ցամաք կտոր հացի փող չունէր, որտեղից տար այդ մեծ գումարը: Կինը հեռացաւ: «Այդ բայ, վայ բայ» մըմնջողով:

Ձիւնուրական պաշտօնականները տեղա- կան պահապան սարկազներով և զինուո- րական երաժշտական խմբով քաղաքից փոքր ինչ հեռու սպասում էին գաղա- ւորին: Ինչ խաղաղութի կեղծով են պահում սարկազներին մէկի շալտարի մի «թալը» կարմիր էր, միւսը սև. մէկը ցնցոտիներով էր ծածկուած. երրորդը ոտաբոբիկ էր և այլն և այլն...

Եւր գաղաութի իւր խմբով մօտեցաւ, սարկազների հրամանատարը խոնար- հութեան նշան տալով հրամայեց սաշ- վազներին միքանի անգամ հրացան ար- ձակել: Այնուհետև կարգադրեց երաժշ- տական խմբին նուագել պարսից քա- լերգը:

Հանդէսն երաժշտական խմբով առաջ ընթացաւ գէպի գաղաութի հոյակապ սողաբանքը...

Կայծ-Միւնի:

ՁՈՒՅԻ. 3 մարտի: Քաղաքային խոր- հրդէկ իրաւասունների թիւնիւծու հա- մարուող անձերի ցուցակը գուրս է ե- կել: Ընդամենը 116 անձեր են, որոն- ցից 46-ը թուրք են: Մնացած 70 քրի- տոնական թիւնիւծուներից միայն 36 հո- գի ստացել են 104-ից մինչև 197 ծառ- նի, իսկ մնացածներից շատ շատերը ստա- ցել են նոյն իսկ 5 ձայն: Այդ քիչ ձա- յներ ստացողներից մեծ մասը այն խմ- բակի պարագլուխներն են, որոնք հրա- պարակով ուխտեցին ժողովրդի հետ համերաշխ լինել և յետոյ աշխարհի ա- ռաջ կանչեցին, որ իրենք դաւաճանե- լու են: Ծիծաղելին այն է, որ այդ պա- րագլուխները կարողացել են միմիայն 10-ից մինչև 40 ձայն գտնել մուրալով: Մարտի 3-ին էլի ժողով կուտ այդ քիչ ձայն ստացածներից պահանջուեց, որ հրաժարուին քուէարկուելուց, քանի որ ժողովուրդը նրանց չէ ուզում. դրանք չհրաժարուեցան: Եւրքը համաձայնուե- ցին, որ միայն 73-ից կամ աւելի լաւ՝ 100-ից աւելի ձայն ստացողները յա- ւարարութիւն տան իրենց քուէարկու- գնելու համար: Իսկ ժողովուրդը միայն ձայնի բազմութիւն ստացողներին է ուղիտակ քուէ ձգելու: Այժմ տեսնենք, մարտի 10-ին կերեայ, թէ ո՞վ էլի ան- երես և դաւաճան կրկին ժողովրդի ա- ռաջ:

Դադանքին այն է, որ միքանի ան- ձերն ուզում են իրենք քաղաքագլուխ դառնան և դրա համար իրենց կուսա- կից իրաւասունների թիւն ձգտում են շատացնել: Հրապարակով դրանք իրա- ւասունութիւնից էլ են հրաժարուած, բայց էլի իրենց գործը շարունակում. դրանց քաղաքականութիւնն է «Հաստ գեղա- մանի թուփ»: Սատիկ գնումը դրում են «գողաների» և արհեստաւոր կամ փա- ճառական գաւաի դէմ և չնն ուզում դրանցից որեւից մէկին իրաւասուն դարձ- նել, բայց միևնույն ժամանակ դրանցից աւելի անարժաններին են իրենք պրկ- ցուցակում: Միջին դասն էլ պարզ ա- սում է, որ ուսեալները լինին իրաւա- սուն, միայն թէ իրենցից էլ միքանիսը լինին, որպէս զի իրենք իրենց շահերը պաշտպանեն հոգեհան քէլիքի և հիւրոտ թիւրի ման եկողների անգլիութեան ա- ռաջ: Այնպէսները կան, որոնք միքիչ օրէնք գիտենալով ժողովրդի արկուն են ծծում, քաղաքագլուխ դառնան հօ- քաղաքը քաղաքատակ կանան» ստում են շատերը: «Ես հայ եմ, ինչքան էլ հասա- րակ լինեմ, կընտրեմ այն մարդկանց, որոնք պատրաստ են ամեն ծախքը յանձն առնելու և մեզ հայրաքաղ խնամե- լու. փողն էլ մի քան պատահի, կըզնաքը նրանց մօտ, կընկղրենք ինչպէս մեր ապօրը և նրանք կըկատարեն և ոչ թէ մեզնից փող կուզեն և խնդրեք կըզնեն», ստում են միւսները:

Մի խօսքով դրանց ասածն է, որ այն տեսակ մարդիկ ընտրուեն, որոնք մի քիչ էլ խիղճ ունենան և ժողովրդի ցա- ւերին ծանօթ լինեն: Հարմարաւ խո- նարհութիւն ունին դրանք. «Մենք կընտ- րենք ուսեալներին, բայց նրանց հետ պէտք է մեղից էլ միքանիսը նստեն, որ ամեն բան իմանան մեզ էլ յայտնեն և մեր ցուերը ձեռք առնեն», ահա դրանց ուղածը:

Այս շատ պարզ է, բայց և այնպէս ցանկալի չէ այն մարդկանց, որոնք ա- սում են «նաղատակի հասնելու համար ամեն միջոց ներկի է»: Այս եղովորու- կան սկզբունքով է խօսում այն խմբակի պարագլուխը, որ ուզում է հասարակ ժողովրդին էլ շինել ու քշել: Հիմա էլ նոյն այդ ժողովրդին հետ խղճի մասին են խօսում և ստիպում են հայերին սպիտակ քուէ ձգել: Իրենք էլ աղիւ խօսք են տալիս, ուխտում են և կամե- լում են խաչ աւետարանի վրայ եր- դուել, որ հաստատու հաւատարմ կը- մանայ այդ համաձայնութեան:

Խեղճ մարդիկ. ձեռք ո՞վ կըհաւատայ:

Զ. Դ.

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն

Բերլինից մեզ գրում են. «Միշտ այժմ Գերմանիան շատ չէզոք դիրք էր բռնում թրքահայերի վերաբերմամբ: Բաւական վերջին ժամանակներս մի ա- ռաձին շարժումն է նկատուած: «Die Christliche Welt» (Քրիստոնեայ աշխարհ) կրօնական թիւթը, որ խմբագրում է աստուածաբան պրոֆեսորների ձեռքով, երկու ուղարկութեան արժանի յօ- դուածներ նուիրեց, որով քրիստոնեայ հեղուկային ուղարկութիւնը հրաւիրեց իւր հեռաւոր քրիստոնեայ եղբայրների վեր- ճակի վրայ: Յիշեալ թիւթի խմբագրու- թիւնը ձեռնամուկ է եղի հանգանա- կութեան, որ դերմանական գետալանի միջոցով հասցնելու է հայերին: Նուի- րատութիւնն ևսանդով առաջ է գնում: Որպէս հոգեբանականութիւն առաջնոր- դող թիւթը, աւելի արձագանք է գտնի պատմականի մէջ: Այժմ Գերմանիայի շատ քաղաքներում պատմութիւնն այդ առ- թիւ ժողովներ են կազմում:

Թիւրքիւն. — Թիւրքիւնում մասնաւորապէս Կ. Պոլսում այնող ներկայ ներ- քին յուզումներն միաստրական մէկը միւսին յաջորդող փոփոխութիւնները բաւական են ապացուցանելու, թէ միայն այդ երկրում ապրող քրիստոնեայ տարրը չէ որ դժգոհ է իւր վիճակից, այլ նոյնիսկ ինքը թուրք ժողովուրդը, և թէ բարեփոխումները կենսական պա- հանջ են համարում Թիւրքիայի ամ- րոյժ տարածութեան համար:

«Temps»-ի Կ. Պոլսից ստացած տե- ղեկութիւնների համաձայն օսմանեան մայրաքաղաքում խօսում է միևնույն քա- կի փոփոխութեան մասին, որ պէտք է տեղի ունենայ ռաժմականից յետոյ Սուլթանի պալատում ամեն տեսակ դարձանակութիւններ կատարում են մի այնպիսի կարինես կազմակերպու- համար, որը նուիրում լինի իզգէզ բէ- յին և կատարը նրա բոլոր հրամաննե- րը: Դժբաղաբար, այդպիսի մի կարե- նետ կազմակերպիլ մեծ դժուարու- ների կողմից, որոնց պարագլուխ է ան- ցել հասարակաց աշխատութեան մի- նիստը և իզգէտ բէլի անձնական թը- նամի Մահմուդ Ջիլալեդին փաշան:

— Կ. Պոլսից «Նով»-ին հեռագրում են հետեւելը. «Թիւրքիւն, համաձայ- նութիւն կայացնելով մակեդոնական պարագլուխների հետ, մտադիր է կո- ոսթրիկաւ փոխարինել դրամական հատուցմամբ, նահանգապետների օգնա- կանները թիւրք բազմացնել քրիստո- նականների և պետական զորքովութիւ- ների վրայ հսկող միլիտանտները հա- տարակ, որի անդամները մէկը պէտք է լինի քրիստոնեայ

տատակ, որի անդամները մէկը պէտք է լինի քրիստոնեայ

ԱՆԳԼԻՍ ԵՒ ԵՌԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՋՆԱԿ- ՅՈՒԹԻՒՆ. — Իտալիայի հարէշտանում կրած վերջին պարտութիւնն առիթ է տալիս եւրոպական դաշնակցութեան իւր դրութեան վրայ մտածելու և հա- մեմատութիւն գնելու իւր եւրոպական ներկայ ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ:

Այդ խնդիրն է շուտփում Լոնդոնից, փետր. 29 (մարտ 12) թուով «Նով. Վրեմ»-ին խիտած հետեւալ հեռագիրը.

«Standard»-ի Վեննայի թղթակիցը յայտնում է, որ գրաֆ Դոլուխովսկու Բերլին երթալը հեռանք է Աստրիա- Ունգարիայի այն ցանկութեան, որով կամենում է եւրոպական դաշնակցու- թեան Մեծ-Բրիտանիայի հետ ունե- ցած նախկին յարաբերութիւնները վերականգնելու միջոցով ազատել Եւրո- պան քաղաքականութեան մէջ Ռու- սիայի ղեկավարող դեր կատարելու վը- տանդից: Թղթակիցը պնդում է, որ Ֆրանց Յոլսեի կայսրը յատկապէս այդ նպատակով է Ռիլիերից իւր մեկ- նումը յետաձգել, որպէսզի հնարաւորու- թիւն ունենայ Վիկտորիա թագուհու հետ տեսակցելու և համոզելու նրան անդո-գերմանական բարեկամութեան անհրաժեշտութեան մասին:

«Մակայն Բերլինից ստացուած տեղե- կութիւններից երկուսն է, որ գերմանա- կան կառավարութիւնը համաձայն չէ աստրիական քաղաքագէտների այդ հայեացքին և տեղի հակամէտ է Մեծ- Բրիտանիան թողնել քաղաքական բոլոր կոմբինացիաներից դուրս ու արեւելեան գործերի վերաբերմամբ ղեկավարող դե- րը յանձնել Ռուսիային: Գերմանական քաղաքականների կարծիքով, մեկ մի- ջոցն է այդ Ռուսիային հասկացնելու, որ նա Ֆրանսիային խորհուրդ տայ եւ- րոպական խաղաղութիւնը չվերադարձ- անալ: «Աւաշիայի ղեկորութիւն արած լի- նելու նպատակով, Բերլինի կարինետը տրամադիր է վերականգնել այն քա- ղաքականութիւնը, որով կարելի լինի հաւատարմութեան մէջ պահել Ալեք- սանդրովի և Ռուսիայի ազդեցութիւնը Բալկանեան թերակղզու վրայ»:

ԱՆԳԼԻՍ. — Այս օրերս Լոնդոնում, Queens Hall-ում Անգլիայի և Միա- ցեալ-Նահանգների միջև եղած վէճը միջնորդական դատարանով վճռելու կողմնակիցներն ունեցել են բազմա- մարդ մի միասնաժողովին մասնակցում էին Լոնդոնի ամերիկական գաղթակա- նութեան նշանաւոր ներկայացուցիչներ, որ և կարողացուցին անգլիական նշանաւոր գործիչների ժողովին ուղղած նամակները, որանց թուում և Դա- ղատնիլին ու Հերբերտ Սպենսերին: Դաշնաւորը գրում է. «Միջնորդական դատարանի վերաբերմամբ իմ ունեցած հայեացքները կարելի է հակառակ իմ ըրումը ընթացքից աղաւթման հա- րցում: Պարտաւոր եմ միայն այսքանս աւելացնել, որ հասարակական կարծի- քըն այնքան աւելի զօրաւոր կերպով կը- թիւրկնի նրանց կողմը, որքան աւելի կընդարձակուի պատերազմական հրէշա- յին սպառազինման շափը, որի նկատ- մամբ իմ կարծիքով պակաս պատասխա- նատուութիւն չէ ծանրանում Անգլիայի վրայ: Համարեա միևնույն բովանդակու- թեան է և Սպենսերի նամակը, որի մէջ յայտնում է, թէ այնուհետև ազգի զորքացման գլխաւոր պայմանը պէտք է լինի խոյ տալ ընդհանուր ունեւա- լուց, որոնք մարդու մէջ ծնեցնում ու զօրացնում են միմիայն դադանային միտումներ: «Ես շատ անգամ աշխատել եմ ուղղադրանքի, —ասում է Սպենսե- րը, — որ հասարակական դրութեան յա- ռաջայինութիւնը կախումն ունի զլխա- ւորաբար պատերազմական սպառազին-

նութեան անկումից և արդիւնաբերու- թիւնների զարգացումից»:

ՓՐԱՆՍԻՍ. — Միջնուր Իտալիան մի- լիսն ունիներ և տառն հաղաբար ի- տալացիների դոհեց հարեշտանի ար- շաւանքում և իւր բոլոր այդ ջանքերը պատկուցելու վերջին ճակատագրական պարտութեամբ, միւս կողմից Ֆրան- սիան պատկեց իւր սակաւութիւնը դոհա- րերութիւնները Մաղապական վերա- բերութեամբ, առնելով նրան ֆրանսիա- կան խնամակալութեան տակ:

«Temps»-ը հաղորդում է, որ Ֆրան- սիական արտաքին գործերի մինիս- տրութիւնը բոլոր իւր գետալաններին և օտար տէրութիւնների մինիստր-նախա- գահներին ղեկուցադիր է ուղարկել Մա- ղապական կղզին Ֆրանսիային հետ միացուելու մասին:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ. — 2-ին և ուս- կառավարութիւնների մտերմական յա- րաբերութիւնը ընդհանուր ուղարկու- թիւն են գրաւում: Այդ հանդամանքը տեղիք է տալիս զանազան հիմարու- թիւններ անելու և մինչև անգամ եւրո- պական մամուլը յառաջ է բերում եր- կու տէրութիւնների միջև կնքուած հա- մաձայնութիւնը, որ ըստ «North China Daily News»-ի հետեւալ կետերն է պարունակում իւր մէջ.

- 1) Պահպանողական-յարձակողական դա- շնագրութիւնը Ռուսիային իրաւունք է տա- լիս օգտուել չինական նաւահանգիստներից ու զինարաններից:
- 2) 2-ինաստանը Ռուսիային տալիս է Պորտ-Արթուրը Կիւ-Չէու և կամ մի այլ նաւահանգիստ և խոստանում է մատակա- րարել նրան թաղամասներ:
- 3) 2-ինաստանի դժուարին կացութեան մէջ գտնուած պարագայում Ռուսիան խոս- տանում է օգնել նրան:
- 4) Ռուս սպաներին իրաւունք է տրուած Մանջուրիայում բնակուելու:
- 5) Ռուսիային հնարաւորութիւն է տրուած Միբիբայի իւր երկաթուղային գիծը շա- րունակելու մինչև Տայլինգան կամ մինչև մի ուրիշ կէտ, սակայն 2-ինաստանին ի- րաւունք է տրուած այդ երկաթուղային գի- ծը զենի 15 տարուց:
- 6) Ռուսիան կարող է ամբացնել Տայլին- ցան կղզին իւր երկաթուղային գիծ ծա- րագոյն կէտը պաշտպանել կորդոնայու համար:
- 7) Ռուսիան իրաւունք ունի ամբարձրի- ներ կառուցանելու 2-ինաստանում Վաղի- վատակից դէպի հարաւ իւր երկաթուղին պաշտպանելու համար:
- 8) Ռուսիան արտօնութիւն է ստանում իւր դօրերը անցկացնելու Քոբլա-Նայու գետի միջոցով:
- 9) 2-ինաստանը պարտաւորուած է ամեն դեպքում տալ ռուսական վաճառակա- նութեան զարգացման, որ պիտի կատա- րուի Միբիբայի երկաթուղու միջոցով:
- 10) Ռուսիան ուղարկում է իւր սպանե- րին Մանջուրիա և միքանի ուրիշ նահանգ- ներ չինական դօրերին վարժեցնելու հա- մար:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի դիւ ա կ է ու տ ա հ ա մ ր ւ ւ ա ծ . - Դէպի Մոսկուա տանող երկաթուղու երկար գծերից մէկը վրայ անկողոր բնու- րութիւն ունեցող հետեւալ դէպքն է տեղի ու- նեցել:

Մեռնում է երկաթուղու գծի պահապան- ներից մէկը, որի հայրենիքը գտնուած է նրա ծառայութեան տեղից միքանի տասնեակ վերստ հեռու, նոյն երկաթուղու գծի վրայ: Հանգու- ցեալի ազգանունները կանգան, որ նրան թա- րին իւր հայրենիքում և երկաթուղու վարչու- թիւնից ձրե տոմսով խնդրեցին ու ստացան հանգուցեալի համար:

Մեռնող դիրն սպանաւոր գաղաւթի բաց վազանները ամենապիւքին մէջ և դիւրի ծած- կեցին խորով: Այդ անկնդան ուղիոր մասին յայտնի էր կողովուրդներին, բայց ոչ բոլո- րին:

Կայարաններից մէկում, ուշ երկուցեան կողովուրդներից մէկին դիմում են երկու հա- սարակ մարդ խնդրելով, որ իրենց ձրեբար տանեն միքանի կայարան, կողովուրդը հա- մաձայնում է և միքանի գրեշներ առնելով նը- րանցից ասում է.

— Գնացէ՛ք շուտով նստեցէ՛ք ամենապիւքին վազանի մէջ. զնացէ՛ք շուտով հեռանալու: Երկու թաղուն ուղիորները գնացին բուրձ-

1) Թանկագին վաթեխները և արկղը միայն պնաստմ են ծխախոտի լաւ յատկութեան: